

2022.037

Archeologienota Zaffelare Dam 82

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

21-3-2022

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het stedenbouwkundige handelingen te Zaffelare Dam 82 (provincie Oost-Vlaanderen), gelegen binnen woongebied en binnen een archeologische zone, en waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 300m² of meer bedraagt en de bodemingreep 100m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het totale plangebied is 5170m² groot en bevindt zich ten westen van de straat Dam in Zaffelare. In het zuiden van het terrein is de woning Dam 82 met achterliggende schuur gelegen, ten noorden ervan bevinden zich enkele met gras begroeide percelen met daarin enkelen stallen/bergingen. Verspreid over het terrein zijn bomen en struiken aanwezig.

Op de Ferrariskaart uit ca. 1777, de oudste cartografische bron die relevant is voor het plangebied, is de ligging van het plangebied net ten zuiden van de meersen ten zuiden van Zuidlede goed te zien. De gronden tussen de meersen en de kern van Zaffelare zijn in gebruik als landbouwgrond, ten noordoosten is een bos aanwezig. Op het noordelijke deel van het terrein is centraal een woning gelegen met errond een boomgaard/erf. Het zuidelijke deel van het terrein, waar nu woning 82 staat, is onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Het huidige wegennet rond het plangebied is reeds aanwezig. Iets ten zuidwesten is een hoeve aanwezig (*Suijvelaere*), ook ten noordoosten aan de overzijde van de Dam. Wat verder ten westen bevindt zich een omgrachte site, te bereiken via de op heden nog bestaande zijweg van de Dam gelegen ten noorden van het plangebied. Deze site is het zogenaamde "Goed te Wildespele" waarvan de oudste vermelding dateert van 1281. Op de kaarten uit midden 19de eeuw is er meer detail te zien over de bebouwing op het noordelijke deel van het plangebied. Het betreft 2 afzonderlijke bouwvolumes, 1 dwars op en grenzend aan de Dam, en net ten zuidwesten ervan een haaks gebouw. Het dwarse volume valt net deels binnen de bouwzone van de nieuwbouwwerken. Het zuidelijke deel van het terrein blijft onbebouwd. Tot en met de topografische kaart van 1909 is deze situatie herkenbaar. Op de topografische kaart van 1938 lijkt het alsof er een wijziging in de bebouwing heeft plaatsgevonden; hoewel de kaart niet heel duidelijk is, kan toch afgeleid worden dat de woning en stal ter hoogte van Dam 82, in het zuidelijke deel van het plangebied, dan reeds aanwezig zijn. De bewoning op het noordelijke deel van het terrein lijkt te zijn verdwenen en vervangen door een stal/serre centraal tegen de noordgrens. De luchtfoto van 1971 is niet duidelijk, maar de huidige invulling van het terrein lijkt dan reeds aanwezig. Dit is zeker het geval op de foto van 1979-1990, sindsdien lijken er geen grootschalige wijzigingen meer gebeurd te zijn op het terrein.

Zaffelare ontwikkelde zich op een oostwest georiënteerde zandrug, ten zuiden van de Moervaartdepressie. Het plangebied bevindt zich net op de overgang van deze depressie naar de zandrug. Iets ten noorden stroomt de Zuidlede (natuurlijke loop), en verder noordwaarts de Moervaart (uitgegraven). Het maaiveld op het plangebied varieert tussen ca. +5,20 en +5,50m TAW. De natuurlijke bodem op het terrein is volgens de bodemkaart een matig droge zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont.

Verspreid over het plangebied werden 3 controleboringen uitgevoerd. De boringen vertonen een AC-profiel, waarbij het archeologisch vlak op 90cm onder het maaiveld is gelegen. Er is geen podzol aanwezig en de boringen tonen aan dat er op het terrein geen potentieel is voor in situ bewaring van steentijd artefactensites. Het dikke teelaardepakket vertoont matige tot sterke verstoring met inclusies van fijn tot grof baksteenpuin en kalkbrokken.

Het plangebied is gelegen in een archeologische zone, nl. het “Prehistorisch sitecomplex in alluviale context van de depressie van de Moervaart”. De Moervaartdepressie is een fossiel meer uit het Laatglaciaal, dat zich vormde ten zuiden van de dekzandrug Maldegem-Stekene. In het vroegholoceen, wanneer dit meer was opgedroogd, was het gebied de vallei van de vroegere loop van de Kale/ Durme. Via archeologische veldkartering zijn tal van archeologische sites gekend, die er op wijzen dat tijdens de steentijd, met name vooral het finaalpaleolithicum (Federmesser groepen), het (vroeg-) mesolithicum, en in mindere mate het neolithicum, het gebied een grote aantrekkingskracht uitoefende op de mens. Deze vindplaatsen bestaan vooral uit strooiingen van lithisch materiaal (vuursteen, kwartsiet, ...), maar in de meersedimenten zijn plaatselijk ook organische archeologische artefacten bewaard. Ten westen en ten oosten van het plangebied, en ook ten zuiden, zijn verschillende CAI Locaties gelegen die in verband kunnen worden gebracht met de steentijdaanwezigheid op de rand van de Moervaartdepressie. Het betreffen allemaal locaties waar lithisch materiaal als losse vondst is aangetroffen bij veldprospecties. Het zijn dus geen in situ artefacten. Zeer recent werd in het kader van de aanleg van een gasleiding tussen Zelzate en Temse een grootschalig prospectie-onderzoek uitgevoerd; dit tracé bevindt zich ook ten westen en ten zuiden van het plangebied. De resultaten van de opgraving van diverse deellocaties zijn op moment van opmaak van deze archeologienota nog niet gekend, toch toonde het vooronderzoek het eerder hoge potentieel voor steentijd artefactensites en middeleeuwse sites met grondsporen in de nabijheid van het plangebied aan. Op enkele locaties werden in de boringen silexartefacten en verbrand bot aangetroffen. Het niveau waarop het in situ vondstenniveau zich bevindt varieert tussen 30 en 40cm onder maaiveld. De controleboringen hebben echter aangetoond dat er op het plangebied geen in situ bewaring van steentijd artefactensites kan zijn.

Voor wat betreft sites zijn de late middeleeuwen heeft het terrein een hoger potentieel. Wat opvalt, zijn de vele laatmiddeleeuwse sites met walgracht in de omgeving van het plangebied. Deze hebben te maken met de systematisch ontginning van deze gebieden in deze periode. Eén van deze sites wordt op de CAI gesitueerd ter hoogte van het plangebied. Het betreft het Goed Suuvelaert of Zuyvelare, waarvan de eerste vermelding teruggaat tot 1392. Dit goed wordt afgebeeld op de Ferrariskaart uit ca. 1777, maar daar wordt het iets ten zuidwesten van het plangebied gesitueerd. Mogelijk is de situering op de CAI dus niet helemaal correct. Volgens de cartografische bronnen was er in ieder geval bewoning op het plangebied in 1777, mogelijk gaat deze terug op een middeleeuwse voorloper. De verwachting voor sporensites uit oudere periodes (neolithicum, metaaltijden, Romeinse periode, vroege en volle middeleeuwen) is ongekend, bij het weinige gravende onderzoek in de omgeving werden sites uit deze periode nog niet aangetroffen.

De bestaande woning Dam 82 wordt gesloopt, alsook een stalletje op het grasland in de noordoostelijke hoek van het terrein. Vervolgens wordt in deze deelzone een nieuwe woning gebouwd, met bijhorende verhardingen, nutsvoorzieningen en een zwembad. Ter hoogte van de bestaande woning gebeuren behalve het slopen geen grondwerken. Deze zone in het noordoosten waarbinnen de bodemingrepen voor aanleg van de woning plaatsvinden, is ca. 25 bij 32m groot

(800m²). De woning wordt niet onderkelderd en zal gefundeerd worden via sleuffunderingen. Algemeen kan hierbij een bodemingreep van ca. 40cm diep verwacht worden, en ca. 80cm ter hoogte van de funderingsleuven. Het zwembad van 40m² zal ca. 2m diep worden uitgegraven. Voor de verhardingen en de oprit zal ook ca. 40cm bodemingreep gebeuren. Tussen de woning en de straat wordt een regenwaterput en septische put voorzien, dit betekent 2 keer een bodemingreep van max. 10m² en ca. 2m diep. De nutsleidingen komen ca. 80cm diep te liggen.

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet met zekerheid worden aangetoond. Bij de controleboringen kon worden vastgesteld dat het archeologische niveau voor sites met grondsporen vanaf 90cm onder maaiveld verwacht kan worden, en dat het dikke teelaardepakket een relatief grote verstoring kent. Ook werd duidelijk dat het terrein geen potentieel heeft voor in situ bewaring van steentijd artefactensites. De archeologische verwachting betreft voornamelijk sites uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd, sites uit oudere periodes zijn eveneens niet uit te sluiten. De sloopwerken beperken zich tot reeds verstoorde bodem, en het grootste deel van de bodemingrepen voor het optrekken van de nieuwe woning zullen niet leiden tot verstoring van het archeologische niveau, omdat ze niet tot 90cm diepte reiken. Enkel de uitgravingen voor het zwembad (40m²) en de nutsvoorzieningen (2 x 10m²) zullen dieper gaan dan het archeologische vlak en kunnen potentieel zorgen voor een verstoring van archeologische sporen. Deze bodemingrepen zijn echter zodanig beperkt in oppervlakte en verspreid gelegen, dat een verder vooronderzoek niet zal leiden tot relevante kennisvermeerdering. De verwachting betreft grondsporen van landelijke bewoning uit het verleden, deze sites kenmerken zich door een grote oppervlakte en kunnen niet gevat worden in dergelijke kleine onderzoekszones. Op basis van bovenstaande argumenten wordt geen verder vooronderzoek geadviseerd.

Er dient dus geen programma van maatregelen voor verder archeologisch vooronderzoek opgesteld te worden. Wel wordt gewezen op de wettelijke verplichting om bij het onverwacht aantreffen van archeologisch sporen/vondsten tijdens de werken, dit te melden aan Onroerend Erfgoed¹.

---

¹ Zie artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 5.1. van het Onroerenderfgoedbesluit.